

և փայլուն գոյներով ներկուած էին : Բայն գաւիթը , զոր վերը յիշատակեցինք , մէկ կողմէն փակուած էր մզկիթին մէկ երեսովը , և մէկալ իրեք կողմերէն լայն կամարակապով մը , որուն բարձր կամարները կը թընած էին 72 սիւներու վրայ : Այնտեղը աղուոր շատրուաններ ջուր կը ցայտէին , և արևելքի ամենէն ընտիր և փառաւոր ծառերը իրենց պերճութիւնը կը տարածէին աչաց առջև , թէպէտ և հազիւ թէ քանի մը ոտք հող կը գտնային իրենց սննդեանը համար ջրհորներու ու ջրմուղներու յարկերուն վրայ :

Արբոր 1236 տարւոյն Սպանիացիք Բարաջուոց ձեռքէն առին Վորտուլա քաղաքը , եկեղեցւոյ փոխարկեցին այս շէնքը , ինչպէս որ վերն ըսինք . և թէպէտ շատ փոփոխութիւններ եղան ասոր վրան , սակայն ինչուան հիմա ամբողջութիւնը պահուած է , և յայտնի կը տեսնուի առաջուցմէ մզկիթ եղած ըլլալը :

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Խիսցեալ Նահանգաց մէջ նորանոր տեղեաց տրուած անուանակոչութիւններ :

Բայնախի երկրի մը մէջ , որ դեռ այսօրուան օրս կը թուի թեան ու քաղաքականութեան կը դիմէ , և որ քիչ անանդութիւն ու քիչ պատմական յիշատակներ ունի , դիւրին բան չէ անուն գտնելը նոր քաղաքի մը , երևելի տեղւոյ մը : Վաղթականացեալ ժողովուրդները նիւթական զբաղեալ կեանք մը անցընելով՝ կարծես թէ յարմարութիւն չունին նորանոր անուններ հնարելու , որով բնականաբար իրենց հայրենական երկրին կամ ամէն ազգի երևելի մարդկանց անունները կը գնեն ան տեղերուն վրայ , որոնց մէջ որ կու գան բնակելու : Բերիկայի Սիացեալ Վահանգաց մէջ այս կերպը շատ գործածական է . ամէն երկրի , ամէն երևելի մարդու , ամէն պատմական գէպ-

քի անունը կը գտնուի հոն . և որովհետեւ երևակայութեան կողմանէ այս աշխարհքին բնակիչները շատ թերացեալ են , հասարակ անուններ ալ խիստ յաճախած են իրենց մէջ . ինչպէս օրինակի համար՝ լերան մը , դաշտի մը , գետի մը , կապոյտ գետ , կապոյտ դաշտ , կապոյտ լեռան , Սեա-ժայ-կ'ըսեն , յուսալով որ օր մը ուրիշ անուններ կը դրնեն : Բայնկով նախնական անուանակոչութիւնները յանհունս կը բազմանան . և երբոր մէկը գետի կամ լերան մը վրայ ուղենայ խօսիլ , պէտք է որ նահանգը , կոմսութիւնն ու վիճակը ծանուցանէ . ապա թէ ոչ անկարելի է ուզածը հասկըցընելը և այլ և այլ տեղեր իրարու հետ կը շփոթին : Արբեմն աւելի զուարճալին ալ կ'ընեն Բերիկացիք . որպէս զի ամէն աշխատանքէ խալսին , գետի մը կղզիներուն կամ քաղքի մը ճամբաներուն բազմութիւնը թուականով կ'որոշեն իրարմէ :

Վաղափար մը տալու համար Բերիկացւոց իրենց քաղաքացն ու իրենց երկիրներուն վրայ դրած անուններուն , օրինակով կ'ուզենք ցուցնել ըսածնիս : Սիացեալ Վահանգաց մէջ 12 քաղաք կայ Բնդերտամ անուամբ , 10 Բարիզ , 10 Բեթղեհէմ , 14 Բիւմրոհ , 12 Վանդոն , 25 Եօռք , 19 Հանուր , 10 Հում , 18 Մէնըսղըր , 10 Կիւ-Վասըլ , 13 Ուինտղըր , 24 Չէսղըր , 10 Պալմիրա , 16 Պեռլին , 12 Պէտֆըրտ , 18 Պըրլինկզըն , 14 Պրիսղըլ , 21 Ռիւմընտ , 34 Սալիմ , 17 Տուրը , 24 Տրոյա , 9 Փլըրենտիա , 18 () քսֆըրտ :

Իսկ կոմսութեանց , վիճակներու , գաշտերու , կղզեաց , և այլն , ամէն ուրիշ ծանօթ երկիրներու անունները տուած են . ինչպէս ըսենք , 8 Բլալին կը գտնուի , 7 Բերու , 6 Վալէտոնիա , 15 Վըմպըրլէնտ , 10 Եդեմ , 14 Էբանան , 4 Հոլանտա , 4 Ուէյլ , 4 Չինաստան , 11 Վանան :

Բնուանի մարդկանց անուններն ալ գործածուած են իրենց մէջ . առասպելալ ժամանակի դիւցազունները , քաղաքագիտական մարդիկ , գիտունք ,

բանաստեղծք, հնարագէտք, միանգամայն Յունաց և Հռոմայեցւոց մատենագիրները: Ըրդ 14 քաղաք կայ Ռէն անուամբ, 55 Ռէրրի, 21 Ռիթ, Ռիթսպըրկ: Ռիթսֆիլտ, Ռիթսֆըրտ, 42 Վլէյ, 30 Վլինդըն, 15 Վոլոմպոս, 3 Վուբըր, 1 Լամարդին, 21 Լաֆայէթ, 6 Լուէլ, 18 Համիլդըն, 9 Հովերոս, 17 Սիլդըն, 3 Սթաուէոն, 3 Սէլլըն, 6 Պայըրն, 22 Պէնդըն, 6 Պոլիվար, 9 Պուն, 15 Սգոթ, 6 Սկիպիոն, 2 Սիրգիլիտ, 10 Ֆըլդըն, 6 Ֆոքս, 82 Ֆրանքլին: Իսկ իրենց միաբանական կառավարութեան գահերէցները արժանապէս պատուեալ են այս կողմանէ ալ. 140 Ուոլինկդըն կը գրաւուի, 26 Լատէմ, 71 Ղէֆֆըրսըն, 46 Սէտիզըն, 56 Սօնրոյ, 121 Ղէքսըն, 28 Սան-Պիւրըն, 56 Հարրիսըն, 10 Ռաբ, 13 Սօքս, 12 Վայլըր, 1 Ֆիլմօր:

Եւ իւրեքի Հերալտ կամ Պատգամաւոր յրազիրը:

Նիւ Լաոքի Հերալտ կամ Պատգամաւոր լրագիրը սկզբան չորս երեսով սկըսաւ տպուիլ. իսկ հիմա ութը երեսով կը հրատարակուի, ամենամանր և խիտ գրով. ասոր շարուելուն համար, հանգերձ իրեն արտաքոյ կարգի յաւելուածներովը, շաբաթը 2 միլիոն ու կէս գիր կը գործածուի. և իր տպարանին մէջ 12,500 լիպրա գիր կայ, որ ութը ամիսը մէյ մը կը նորոգուի: ()ը 70,000 և երբեմն ինչուան 85,000 օրինակ կը տպուի ու կը ծախուի. և վեց հրատարակումն ունի. Ե, առաւօտեան տպագրութիւնը (տարեկան գինը 7 տողար), որ ամէն օր կ'ելլէ՝ բաց ի յունուարի 2 և յուլիսի 5 օրերէն, որոնք ամերիկեան անկախութեան տարեդարձն են. Բ, կէսօրուրնէ ետքը եղած տպագրութիւնը, որ է մէկուկէսին. Գ, երեկոյեան տպագրութիւնը, որ կը հրատարակուի ժամը իրեքին. Դ, շաբաթական տպագրութիւնը քաղքին ու գեղերուն հա-

մար (տարեկան գինը 3 տողար). Ե, Լաոքայի համար եղած տպագրութիւնը (տար. գինը 4 տող.), որ շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ ի լոյս կ'ելլէ. Զ, Վալիֆոունիոյ, Լաստրալիոյ, Սանտիչ կղզեաց և Լյադադական ուղիւնոսին ծովափնեայ սահմաններուն համար եղած տպագրութիւնը, որ ամէն ամիս 5^{էն} ու 20^{էն} կը հրատարակուի: Ըսոնց վրայ աւելցնելու է արտաքոյ կարգի յաւելուածները, որ ամէն մէկ շոգենաւի և կամ ու է երեւելի նորարոյ ժը հասնելուն դուրս կ'ելլեն, և ան ատեն գաղափար մը կըրնայ առնուիլ ամերիկեան տպագրութեան գործունէութեանը, որ ժողովրդեան անյագ հետաքրքրութիւնը կը ջանայ լեցնել:

Հերալտին համար շաբաթուան մը մէջ 12,250 պուրակ թուղթ կը գործածուի, որ է ըսել թէ թղթոյ գործարան մը հազիւ կրնայ այսչափ թուղթ հասցնել թէ որ իրեն համար միայն աշխատելու ըլլայ: Վարդաւ և ուղիղ գծով շարելու որ ըլլաս առաւօտեան միայն տպագրութիւնը, գրեթէ 50 անգղիական միլոն երկայնութիւն կ'ունենայ: Իր տպարանին մէջ հարիւր հանապազորդեայ շարողներ կան, որ երկու դաս բաժնուած են, այսինքն ցորեկուան, և գիշերուան գործաւորներու: Ըսոնց ամէն մէկը 11 ժամ կ'աշխատի օրը, և իւրաքանչիւրին շաբաթէքն է 24-30 տողար: Տպարանը իրեք մեքենայ ունի, զորոնք հօ անուամբ գնդապետը հնարած է, և որոնց մէկը 6 ու երկուքը 10 գլանով են. ասոնք վայրկենի մը մէջ 40 անգամ դառնալով, 1040 օրինակ կը տպեն այն մէկ վայրկենին, որ է ըսել՝ ժամուան մը մէջ 62,400 օրինակ: Սոյն հսկայածեմեքենաները կը շարժին ուրիշ շոգեշարժ մեքենայէ մը, որ 30 ձիու ուժ ունի. 38 ոտք է երկայնութիւննին, 15 լայնութիւննին, և 16 բարձրութիւննին: Ընանկ հրաշալի մեքենաներ են ասոնք, որ պատիւ կ'ընեն ամերիկեան ճարտարութեան. և Լոնտոնայի Դայնլ լրագի-